

Гринів С. М.^{*}, Таганцова М. М., Ільченко Я. В.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03041, Україна

^{}e-mail: grinin@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НА ВІДМІННІСТЬ, ОДНОРІДНІСТЬ ТА СТАБІЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ

Сортові рослинні ресурси залишаються основним біологічним засобом сучасного рослинництва. Вони забезпечують не лише підвищення врожайності та якості продукції, а й раціональне використання енергетичних і матеріальних ресурсів. Частка сорту у підвищенні врожайності становить від 25 до 50%, що свідчить про його визначальну роль як фактора стабільного виробництва.

Визнання досягнень селекціонерів через надання правової охорони на нові сорти можливе лише за дотримання міжнародно узгоджених принципів кваліфікаційної експертизи. Основні критерії – відмінність, однорідність і стабільність (ВОС) – визначені Міжнародною конвенцією UPOV, до якої Україна приєдналася у 1995 році, а в 2006 році ратифікувала Акт 1991 року Законом України «Про охорону прав на сорти рослин» № 60-V.

Членство України в Міжнародному союзі з охорони нових сортів рослин (UPOV) сприяло підвищенню рівня захисту нових сортів і забезпеченню прав селекціонерів на основі міжнародно визнаних принципів. Відповідно до Конвенції UPOV, охорона новому сорту може бути надана лише за умови, якщо за результатами кваліфікаційної експертизи він відповідає критеріям відмінності, однорідності та стабільності.

Організацію та проведення кваліфікаційної експертизи ВОС в Україні забезпечує Український інститут експертизи сортів рослин, що є уповноваженим органом із питань експертизи сортів і реалізації положень Закону України «Про охорону прав на сорти рослин».

Дослідження проводяться за методиками, гармонізованими з технічними документами UPOV, або за національними методиками, адаптованими до ботанічних таксонів. Методики систематично переглядаються, щоб враховувати нові міжнародні рекомендації та селекційні інновації.

З огляду на контрастні погодно-кліматичні умови України, польові дослідження виконуються у двох пунктах досліджень – основному та додатковому. Дані основного пункту використовуються для встановлення ідентифікаційної кодової формули (опису) сорту відповідно до рекомендацій TGP/8 UPOV. У разі відсутності або втрати результатів з основного пункту застосовуються дані додаткового, що унеможливає втрату року досліджень.

Важливим напрямом діяльності є міжнародне співробітництво у сфері кваліфікаційної експертизи сортів рослин на відмінність, однорідність та стабільність. Упродовж 2022–2025 років при підготовці експертних висновків враховано 204 результати випробувань, надані компетентними органами держав-членів UPOV, зокрема:

- GEVES (Францією) – 46 описів сорту (22,5%);
- Bundessortenamt – BSA (Німеччиною) – 55 (26,9%);
- AGES (Австрією) – 31 (15,2%);
- CREA (Італією) – 29 (14,2%);

а також Чеською Республікою, Болгарією, Румунією, Іспанією, Угорщиною та Польщею, на частку яких припадає решта 43 описи сорту (21,1%).

Найбільшу частку серед врахованих результатів становили сорти кукурудзи (137). Значний обсяг врахованих описів стосувався також соняшнику (31), ріпаку (10), гороху (6) та сорго (5). Окремі результати були отримані щодо ячменю, сої, льону та люцерни.

Водночас обов'язковою умовою при врахуванні результатів кваліфікаційної експертизи, проведеної компетентним органом договірної сторони Конвенції, залишається проведення щонайменше одного року польових досліджень в умовах України для підтвердження отриманих результатів.

Крім того, Україна надала інформацію за запитамі держав-членів UPOV щодо результатів експертизи сортів, зокрема 22 сорти соняшнику та 2 сорти м'якої озимої пшениці – до компетентного органу Туреччини, а також один опис сорту соняшнику – до Сербії.

Експертиза сортів на відмінність, однорідність і стабільність є важливою складовою системи охорони прав на сорти рослин, що забезпечує достовірність результатів, об'єктивність оцінювання та інтеграцію України в міжнародний простір охорони селекційних досягнень.

Києнко З. Б.^{*}, Сонець Т. Д., Хоменко Т. М., Дутова Г. А.

Український Інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, 03041, Україна

**e-mail: ZKienko@ukr.net*

АДАПТИВНІСТЬ БАВОВНИКА ДО АГРОКЛІМАТИЧНИХ УМОВ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

У 2025 році вирощування бавовнику в Україні, зокрема на півдні, продовжує розвиватися як перспективний напрямок. Зростає інтерес до цієї культури, підтверджується можливість її вирощування на півдні України, проводяться дослідження, які передбачають вивчення та вдосконалення технологій вирощування, визначення економічної